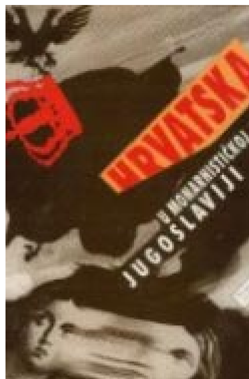
Je li Jugoslavija bila većinom protu-hrvatska država?

veljača 2023.

Monarhistička Jugoslavija

Tekst o monarhističkoj Jugoslaviji izvadak je iz povjesničarske knjige Franje Tuđmana. Njegova monografija «Hrvatska u monarhističkoj Jugoslaviji» predstavlja jedno od najznačajnijih sintetskih djela koja se bave međuratnom poviješću kod nas: izdvojili smo nekoliko zanimljivijih ulomaka (cijelo djelo u dvije knjige ima preko 1000 stranica), pritom ignoriravši podrubnice/fusnote zbog veće čitkosti. Također, valja napomenuti da je u Tuđmanovoj knjizi dana i geneza nacionalnih ideologija i pokreta u 19. stoljeću, te da je auktorov pristup namjerno empirijsko-narativne naravi: Tuđman se oglušio na sirenski zov bilo kakve filozofije povijesti koja bi tražila da se činjenice utrpaju u sveobjašnjavajuću ideološku matricu. Može se reći da se radi o uratku u duhu najbolje građanske povjesnice- no povjesnice koju je pisao autor po duhu skloniji ljevičarskoj no konzervativnoj opciji. Glede samih izvadaka, izabrali smo značajne pojave koje su u dobroj mjeri zatrovali međunacionalne odnose u Kraljevini Jugoslaviji (ili Eshaeziji), pripremivši teren za eksploziju animoziteta u 2. svjetskom ratu, poglavito pljačku «prečanskih» krajeva (Hrvatske, Slovenije i BiH) preko nerealnoga omjera vrijednosti krune i dinara

Franjo Tuđman: Hrvatska u monarhističkoj Jugoslaviji, 1-2, HSN, Zagreb 1993

MONETARNO-FINANCIJSKA POLITIKA NOVE DRŽAVE

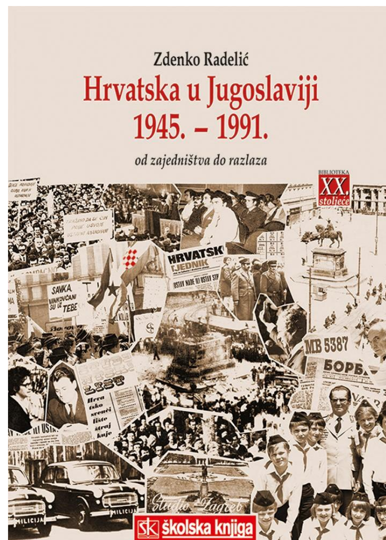
Jedan od glavnih uzroka širenju i produbljivanju nezadovoljstva u svim "prečanskim" zemljama bio je i monetarno-financijska politika nove države. Budući da je ona pogađala sve slojeve pučanstva (i siromašne i srednje i bogate), takva je politika umanjivala značenje klasnih suprotnosti u prečanskim zemljama, a poticala sazrijevanje svijesti o podređenosti i ugroženosti svih slojeva, a u Hrvatskoj i o nužnosti stvaranja jedinstvenoga nacionalnog otpora. Vrijednost krunske novčanice, koja je do početka rata 1914. imala tako čvrstu zlatnu podlogu da se mogla mijenjati za zlatnike, bila je uzdrmana već time što je Habsburška Monarhija izgubila rat, a vlada Kraljevstva SHS svojom valutnom politikom nije išla za tim da pučanstvo nove države zaštiti od siromašenja, nego je, nasuprot tome, "proračunato provodila" takve mjere kojima je bio cilj "da poništi financijsku pomoć krunskog nad dinarskim područjem". S obzirom na to da je predratni paritet krune i dinara bio 1:1, to su gospodarski znatno razvijenija, a teritorijalno oko 1,5 puta veća područja, što su bila u sastavu Habsburške Monarhije, imala oko 8,5 puta više novca od Srbije (s Makedonijom) i Crne Gore: jer je "krunsko područje imalo u času ujedinjenja okruglo šest milijardi kruna", a dinarsko "okruglo sedamsto milijuna dinara". Da bi oslabila

financijsku premoć prečanskih zemalja, beogradska vlada nije prišla zamjeni novca po predratnom paritetu dinara i krune (1:1), kako je to učinila Francuska u Elzasu i Lorraini zamjenom marke i franka, ili po poremećenom, stvarnom odnosu (1:1,25) nakon sloma Monarhije, već je nizom mjera započela "ubitačnu borbu" između "zdravog dinara" i "nezdrave krune": najprije žigosanjem krune, zatim oduzimanjem 20 posto prilikom naljepljivanja posebnih markica na krune u jesen 1919., i na kraju tiskanjem papirnatog novca bez podloge te zamjenom, u početku 1920., krune za dinar u omjeru 4:1.

Na taj su način prečanske" zemlje valutnom reformom grubo osiromašene, a nezadovoljstvo pučanstva je bilo to veće što "tako nije postupala ni bivša Austrija u okupiranoj Srbiji", odredivši odnos "krune i dinara u omjeru 1:2". Vlada je otklonila sve hrvatsko-slovenske prijedloge da se zamjena izvrši po paritetu 1:1,25 ili "u najgorem slučaju 1:2, jer bi na taj način krunsko područje zadržalo još uvijek premoć od 4 ili 3 milijarde dinara prema 0,7 milijardi staroga dinarskog područja; a isto tako je odbacila i prijedlog što je uvažavao "stanje stvoreno dotadašnjom borbom dinara s krunom", da posjednici srpskog dinara dobiju četiri nova dinara ako se kruna izmijeni al pari, jer bi to još uvijek značilo da bi krunsko područje raspolagalo sa 6 milijardi dinara naprama 2,8 milijardi za dinarsko područje, a zamjenom po omjeru 1:4 vlada je u znatnoj mjeri "uravnotežila" novčanu moć "prečanskih" i "srpskih" zemalja, jer je tako na bivšem krunskom području ostalo 1,2 milijarde dinara prema 0,7 milijardi na (starom) dinarskom području, što je u Sloveniji, u Hrvatskoj i u Bosni osuđivano kao separatistička politika vlade u Beogradu. "Ubijajući krunu", vlada je, međutim, svojom valutnom politikom oborila i vrijednost dinara, koja je za svega tri godine pala za 4-5 puta u odnosu na vrijednost što ju je imala kruna. Osim što je novčanom reformom oslabila prečanske zemlje, i što je sva sredstva koja je Kraljevstvo SHS dobilo od likvidacione sume Habsburške Monarhije trošila uglavnom za obnovu Srbije (samo u zlatu iznos od 34,4 milijuna kruna, što je bila razmjerno znatna svota kad se uzme u obzir da je predratna Srbija imala svega 59,5 milijuna dinara u zlatu), vlada je u istu svrhu donosila veoma radikalne propise o poreskim obvezama, koji su izazvali veoma negativni politički učinak, jer se uvođenje nerazmjernih i neravnomjernih poreskih opterećenja pučanstva u zbilji odmah očitovalo kao hegemonistički diktat.

Posljedice gospodarske politike nove zajedničke države veoma su se brzo osjetile. Zagrebačka je industrija već na početku 1923. počela da "trpi na nestašici novca", i kako zbog toga nije bila u mogućnosti udovoljiti zahtjevima što ih je radništvo zbog skupoće postavljalo za povišenje plaća, to je - bez "izgleda kada i kako će se ova nestašica novca poboljšati" - morala "računati s čitavim nizom obustava ili smanjenjem industrijskih pogona". Daljnja posljedica bila je da se iz prečanskih zemalja, osobito iz Hrvatske, a također iz Vojvodine i iz Slovenije, nastavilo iseljavanje pučanstva iz gospodarsko-političkih razloga u nerazmjerno većem broju od iseljavanja iz istočnih dijelova države.

Sljedeće podatke donosimo iz knjige Zdenka Radelića: “Hrvatska u Jugoslaviji: 1945. – 1991.: od zajedništva do razlaza”, ŠK, Zagreb, 2006., neformalno ih posloživši u zasebne odjeljke.

Zdenko Radelić: Hrvatska u Jugoslaviji 1945. -1991., ŠK, Zagreb, 2006.

Crkva

Katolička Crkva u Hrvata nikad se nije uklopila u taj režim, za razliku od pravoslavne i one u Slovenaca, te islamske vjerske zajednice.

U doba rata na području Jugoslavije ubijeno je ukupno 385 katoličkih svećenika, a od toga, partizani su ubili 355. Pravoslavnih je svećenika ubijeno 498, od toga od ustaša 188, partizana 153 i ostalo od raznih ili nepoznatih počinitelja.

Katoličke se svećenike nastavilo ubijati i 1946, 1947,..a pravoslavne - ne.

Očito je da je ta disproporcija stavila hrvatske katolike u opoziciju prema komunistima jer su četnici ubili 24 svećenika, a partizani- 355. U BiH je bilo suđenja vjerskim službenicima. Podatci od 1945.-1953. pokazuju da su tamo osuđena 154 katolička svećenika (a Hrvati su bili oko 23% stanovništva), 48 pravoslavnih (a Srbi su bili oko 43%) i islamskih 110 (a Muslimani su bili oko 35% pučanstva). Gangsterskim načinom ubijeno je do kraja 1945. 206 katoličkih svećenika, a do kraja 1951. još 30.

O Stepincu i ostalom nepotrebno je i pisati, dosta je pogledati moderne znanstvene radove o tom montiranom procesu.

Vidi se da je crkva u Hrvata najviše stradala od komunističkog režima i nije se nikad savinula, za razliku od Srpske pravoslavne crkve i Islamske vjerske zajednice, koje su bile poslušnici i suradnici režima.

Ratno nasljeđe

Iako su Hrvati bili iznimno zastupljeni u partizanskom pokretu - Josip Broz Tito je dao, sredinom 1944. govoreći o narodnosnom sastavu svoje vojske, podatke o 44% Srba, 30% Hrvata, 10% Slovenaca itd.- činjenica je da je vojska NDH bila najbrojnija i najantipartizanskija vojska u doba rata. Hrvati su tijekom rata bili raspolućeni narod: od 4 Armije JA na kraju rata, dvije su imale natpolovičnu hrvatsku, a dvije natpolovičnu srpsku većinu; jedinu "kulturu" vrijednu spomena u partizanima tvore Vladimir Nazor, Ivan Goran Kovačić, te Kazalište partizanskog osolobođenja (Dubravko Dujšin, Pero Krvrgić, Josip Marotti, Sven Lasta, Đokica Milaković,..); najistaknutiji umjetnici u partizanima su Hrvati ili hrvatski Srbi identificirani s hrvatskom kulturom- Vojin Bakić, Antun Augustinčić, Krsto Hegedušić, Oskar Herman, Vanja Radauš,..; u sudbonosnim pregovorima o budućnosti Jugoslavije nakon rata, pregovarači s partizanske strane su Josip Broz i Vladimir Bakarić, a s rojalističke Ivan Šubašić, ban Hrvatske; prvu avijacija partizana stvorili su Rudi Čajavec i Frano Kluz; Srbi su činili oko 41% stanovništva 1943. u području Jugoslavije, a u NOB- 44%, dočim su Hrvati s oko 23% pučanstva, u NOB-u činili 30%; od trojice generala armije s nekim generalskim činom dobijenim još u partizanskom pokretu do 1945., do Brozove smrti, sva su tri nacionalni Hrvati (ne ulazeći u njihove političke sudbine i različite nacionalno-ideološke orijentacije) - Ivan Gošnjak, Ivan Rukavina i Kosta Nađ; Hrvata je bilo najviše u svim postrojbama koje su vodile ozbiljne vojne ofenzivne operacije 1944.-1945. (Batina, Mostar, Knin, Rijeka, Trst), osim u slučajevima Beograda i Sarajeva; od važnih komunista na zapovjednim političkim i vojnim pozicijama, najobrazovaniji su dvojica Hrvata (Vladimir Bakarić, Maks Baće) i jedan Srbin (Pavle Jakšić); prvi antifašistički partizanski odred osnovan je 22.6.1941. u Sisku, s članovima Hrvatima uz dvoje Srba (Nada Dimić i Vujo Banjanin); organizatori ustanka 1941. koji je trajao, i među srpskim stanovništvom u početku, dobrim su, i zapanjujuće velikim dijelom, Hrvati: Slaviša Vajner (Židov-Hrvat) u Romaniji u BiH, Josip Mažar na Kozari, Marko Orešković u Lici, Stjepan Filipović u Srbiji, Kosta Nađ u cijeloj Bosni i Hercegovini, Ivan Rukavina u cijeloj Hrvatskoj te Ivan Hariš Gromovnik..

Glede ostalih južnoslavenskih naroda i njihovih osovinsko kolaboracionističkih snaga, uz konfuziju i lažno predstavljanje četnika Draže Mihailovića kao tobožnje anti-nacističke vojske, zbog mješavine nemara i dezinformacija zapadnih saveznika koji su skoro tri godine podupirali taj velikosrpski pokret vođen genocidnom ideologijom poglavito prema Hrvatima i Muslimanima, može se reći: maksimum su broja Dražini četnici imali u razdoblju bitke na Neretvi 1943., oko 80.000, dok su javni osovinski saveznici Nedić, Ljotić i slični djelovali uglavnom u okviru Srbije. Slovenski bjelogardijci su brojali manje od 7.000 ljudi; Muslimani u BH su bili uključeni u Waffen SS kao divizija, dok je u lokalnim paravojnim postrojbama bilo od 3.000 do maksimalno 10.000 ljudi. Hrvati su, u regularnim i dobrovoljačkim postrojbama NDH, imali od 1942. do 1945. ne uključujući legionare u kojima je bilo od 10.000-15.000 ljudi - uvijek od 100.000 do 150.000 ljudi, a možda i više (podatci se mogu naći u stručnoj literaturi objelodanjenoj u samostalnoj Hrvatskoj, napose u djelima Hrvoja Matkovića, Dušana Bilandžića, Davora Marijana, Zvonimira Despota i dr.). Hrvati su u 2. svj. ratu bili narod koji je najviše bio "pod oružjem", na obje strane, i to nešto više na strani NDH, iako se to mijenjalo tijekom vremena. Kroz vojne formacije prošlo je

daleko manje Slovenaca, Srba i Muslimana, a Hrvata najviše, i u apsolutnom broju- a posebno u vojsci NDH koja je bila najjasnije protiv bilo koje Jugoslavije. Komunističkim potezom iz 1944. kojim su izjednačili u moralnom i političkom smislu domobrane i četnike, s pozivom da se priključe partizanima "dok još mogu", a isključili ustaše i osudili ih na istrjebljenje - počinjena je monstruozna povijesna krivotvorina, budući da je najprljavija vojna organizacija na tlu bivše i buduće Jugoslavije, s poviješću genocida još od razdoblja prije 1. svjetskoga rata i masovnim zločinima nad Albancima, Muslimanima, Makedoncima, Hrvatima …, te u surječju 2. svjetskog rata s istim genocidnim nakanama kao i ustaše, zapravo većinski amnestirana samo zbog "jugoslavenske orijentacije"- pa i u velikosrpskom koljačkom ruhu.

Poratna stradanja

Bleiburškoj tragediji, s pokoljima na Kočevskom Rogu, Dravogradu, Teznom, Maceljskoj šumi ...i ostalim postajama Križnog puta kroz Jugoslaviju, koji su odnijeli od 80.000 do 140.000 života - iako neki povjesnici drže da se radi o većim brojkama - nije potrebno komentirati. Žrtvoslovlje drugih naroda- Crnogoraca, Srba, Slovenaca, Albanaca, BH Muslimana … iako se radi o tragedijama koje traže dužno poštovanje, nije u razini stradanja Hrvata kao naroda.

Politička emigracija, kako stara, tako i ona nakon 1971.

Broj glasila političke emigracije 1978.

Albanska 21
Hrvatska 140
Muslimanska 7
Slovenska 22
Srpska 75

Hrvatska zauzima 51,6%.

U 1980-im Njemačka je objavila da ima 16.000 političkih emigranata iz cijelog svijeta. Od toga su oko 10.000 ili 60% činili Hrvati.

Ekonomska emigracija i demografsko krvarenje

Hrvatska je imala najveću stopu emigracije u Europi, a drugu u svijetu, iza Portorika.

Podatci za 1970/71., po migracijskoj stopi

Hrvatska 5,8
Portugal 5,6
Jugoslavija 3,7
Grčka 3,2
Španjolska 3,1
(o ostalom, v. Radelić, str. 424-428)

Podređenost u strukturama vlasti

U razdoblju od 1945. do 1966. bilo je među oficirima MUP-u BiH 2,75% Hrvata, 9,92% Muslimana i 87,13% Srba.

Od 1945. do 1991., glede nacionalnoga sastava UDBA/SDB BiH- 9,30% Hrvata, 23,60% Muslimana i 66,60% Srba.

Po dossierima postoje podatci za BiH u 1980-im godinama: kao "državni neprijatelji", u postotcima su: Hrvati- 73,19%, Muslimani 16,83% i Srbi 15,62%.

Za cijelu Jugoslaviju, u listopadu 1966., postotak radno sposobnoga stanovništva koji je imao dossieru UDBA-i, t.j. tretirao se kao politički sumnjiv i nepodoban, bio je po republikama i pokrajinama:

BiH 172.274 ili 13%
Crna Gora 36.000 ili 22%
Hrvatska 1.300.000 ili 67%
Makedonija 96.531 ili 17%
Slovenija 200.000 ili 28%
Srbija-bez Kosova 200.000 ili 8%
Kosovo 120.000 ili 36%

U 5. vojnoj oblasti, koja je do preustroja pokrivala većinom Hrvatsku, nacionalna pripadnost oficirskoga kadra bila je- 57% Srba, 12% Hrvata, 6% Slovenaca, 5% Crnogoraca, 4% Jugoslavena i 16% ostalih.

1989. u Službi državne sigurnosti (bivša UDBA), godine 1989. bilo je u saveznoj SDS: 61% Srba, 18% Jugoslavena, 12% Crnogoraca, 4% Makedonaca, 1% Hrvata, 1% Slovenaca, 1% Albanaca. Krajem 1989. bilo je u SDS Hrvatske 51% Hrvata, 29% Srba, 16% Jugoslavena, 25% ostalih.

Gospodarstvo

Paralelni razvitak Hrvatske i Srbije, godina 1925. i 1971.-omjer. Prvi podatak za 1925., drugi za 1971. Hr- Hrvatska, Sr- Srbija

Stanovništvo Hr 28, Sr 22 [] 1925.
Stanovništvo Hr 21, Sr 28 [] 1971.

Industrija Hr 33, Sr 20
Industrija Hr 18, Sr 35

Banke Hr 51, Sr 25
Banke Hr 17, Sr 52

Veletrgovina Hr 55, Sr 7
Veletrgovina Hr 7, Sr 86

Jezik i identitet

Potiskivanje hrvatskog jezika, od imena do značajki (Novosadski “dogovor” 1954.), što je uzrokovalo Deklaraciju o položaju i nazivu hrvatskog jezika 1967., spaljivanje pravopisa 1971., te ustavne izmjene 1974. koje je savezni Ustavni sud poništio 1988., ali se u situaciji raspada na taj unitaristički potez vlasti SR Hrvatske više nisu usudile reagirati poslušnički - nema paralele u službenom tretmanu slovenskog, srpskog i makedonskog jezika.

Nacionalna je jezična baština potiskivana u ime tobožnjega jedinstvenoga “srpsko-hrvatskoga jezika”, što je razvidno iz prijetisaka starijih (od 16. stoljeća nadalje) hrvatskih gramatika i rječnika: od 1945. do 1990. pretisnuto je 6 rječnika i 2 gramatike (obje jugoslavensko-vukovske); od 1990. do 2022.- preko 40 hrvatskih gramatika i rječnika, s početkom u prvoj polovici 16. stoljeća. Jedina hrvatska jezikoslovna djela pretisnuta u doba SFRJ - Vrančićev rječnik, Belostenčev rječnik, rječnik Vladimira Mažuranića - pojavila su se u doba veće slobode 1971. ili, u slučaju monumentalnog Mažuranićeva rječnika, sredinom osamdesetih godina, kad se sustav represije počeo urušavati.

Jugoslavija je bila zemlja u kojoj je hrvatski identitet bio guran i potiskivan više nego u drugih, i hrvatski narod najsumnjiviji i tretiran kao potencijalno neprijateljski. Jasno se vidi kako su svi pokušaji jače individualizacije i afirmacije Hrvata bili ili gušeni, ili jedva, s gunđanjem i preko volje, prihvaćeni. Od ubojstava hrvatskih intelektualaca u emigraciji do ekonomske eksploatacije Hrvatske i osiromašenja hrvatskih krajeva u Bosni i Hercegovini s ciljem trajnoga smanjenja udjela Hrvata preko ekonomske emigracije, do posrbljavanja jezika, identiteta i kulture u BiH, kao i forsiranju hrvatskih odroda i kvazijugoslavena u službi protuhrvatskih interesa. To se sve dade lako pokazati preko svih važnijih parametara, njih 10-20, od kojih su neki gorenavedeni (o katastrofalnom položaju Hrvata u Vojvodini ili Boki Kotorskoj da se i ne priča).

No, nije racionalno tvrditi da je upravo sva državna politika ili nešto slično bila ciljano antihrvatska. Veći se dio zbivao po inerciji događaja, a i zbog centralizma i dogmatizma koji nisu bili nužno "srpski", nego komunistički i post-staljinistički. No, lako je vidjeti da je jugoslavenstvo, i u toj inačici, bilo nešto esencijalno nehrvatski, a vrlo često protuhrvatski- što se ni u kom slučaju ne bi moglo tvrditi za slovenski, bosansko muslimanski, srpski, makedonski i crnogorski identitet. Iako nije- generalno- izrijekom bilo urote protiv Hrvata kao takvih, cijeli je trend života bio takav da je Hrvate, i upravo Hrvate i nikog drugog, u većini glavnih vidova života, gurao "dolje", a ostale ili "dizao" ili bar držao na nekoj razini od prije.

I nedodirljivi vođa Tito nije mogao sve, nije bio Bog. U svim tim laviranjima, on je bio i ostao jugoslavenski državnik koji je u nizu prilika pokušao - iako, valja reći, usput, kad mu je to odgovaralo radi očuvanja vlastite neupitne vlasti - poboljšati položaj Hrvata, no toga nije bilo ni približno dostatno, a zlo koje je takva politika nanosila hrvatskoj samobiti najzornija je u dekadi nakon svršetka rata, te u posljednjem desetljeću Brozova života.

Na ostale doktrinare ne treba trošiti riječi (Kardelj je Savki Dapčević rekao 1971. da bi više volio "ruske tenkove na ulicama, nego tu vašu 'dubčekovštinu'"), dok je Vladimir Bakarić 1969. izjavio da je "bolje ruski socijalizam, bolje Brežnjevljev socijalizam, bolje i Rankovićev socijalizam, nego da socijalizam propadne"). Stoga, jasno je:

Jugoslavija je morala umrijeti da bi Hrvati živjeli.